

NÂNG CAO CHẤT LƯỢNG TẠP CHÍ KHOA HỌC TRONG NGÀNH VĂN HÓA NGHỆ THUẬT

| NGUYỄN THỊ PHƯƠNG THẢO

Email: vuthom6b@gmail.com
Trường ĐHSP Nghệ thuật TW

| NGUYỄN THỊ THANH THUY

Email: vuthanhthuy0811@gmail.com
Trường ĐHSP Nghệ thuật TW

IMPROVING THE QUALITY OF SCIENTIFIC JOURNALS IN CULTURE ART INDUSTRY

TÓM TẮT

Tạp chí khoa học là một trong những cơ sở quan trọng đánh giá chất lượng đào tạo cho các cơ sở đào tạo trình độ đại học và sau đại học. Tuy nhiên, các tạp chí khoa học khối ngành văn hóa nghệ thuật không nhiều do đặc thù của ngành. Bài viết này nghiên cứu những đặc điểm cơ bản của các tạp chí khoa học ngành văn hóa nghệ thuật, từ đó tìm ra nguyên nhân và đề xuất các biện pháp nhằm nâng cao chất lượng các tạp chí này trong thời gian tới.

Từ khóa: Chất lượng, tạp chí khoa học, văn hóa nghệ thuật

ABSTRACT

Scientific journals are one of the important bases for assessing training quality for undergraduate and graduate training institutions. However, there are not many scientific journals in the arts and culture sector due to the specificity of the industry. This article studies the basic characteristics of scientific journals in the arts and culture industry, then finds out the causes and proposes measures to improve the quality of these journals in the coming time.

Keywords: Quality, scientific journal, art culture

Cuộc cách mạng công nghiệp 4.0 đã tạo ra những làn sóng hội nhập quốc tế vô cùng mạnh mẽ trong tất cả các lĩnh vực. Trong đó hội nhập về khoa học công nghệ và giáo dục đào tạo là một yêu cầu cần thiết. Để hội nhập với các quốc gia trên thế giới các tạp chí khoa học trong nước cũng cần đạt chuẩn quốc tế. Tuy nhiên mỗi khối ngành lại có đặc thù riêng, khó khăn và thuận lợi không giống nhau. Đặc biệt, khối ngành văn hóa nghệ thuật với nhiều đặc thù riêng biệt thì các tạp chí khoa học cần tìm cách thức, hướng đi riêng để có thể nâng cao chất lượng trước yêu cầu hội nhập quốc tế.

1. Vài nét về các tạp chí khoa học thuộc khối ngành Văn hóa nghệ thuật

Văn hóa nghệ thuật là một ngành khoa học với nhiều chuyên ngành phong phú và đa dạng; với nhiệm vụ chủ yếu là nghiên cứu các ngành nghệ thuật truyền thống và hiện đại; nghiên cứu hệ thống di sản văn hóa vật chất và tinh thần trong sự tương tác giữa con

người với môi trường tự nhiên và môi trường xã hội; xây dựng phương pháp luận khoa học về văn hóa và nghệ thuật để góp phần vào thế giới quan, nhân sinh quan. Vì vậy, văn hóa nghệ thuật ngày càng có vai trò quan trọng đối với sự phát triển kinh tế, văn hóa, xã hội, quốc phòng, an ninh, đối ngoại, ...; thực hiện tiến bộ, công bằng xã hội của mỗi quốc gia, dân tộc.

Một tạp chí khoa học (scientific journal) hay thường gọi là tạp chí học thuật (scholarly/academic journal) hoặc tạp chí có bình duyệt (peer reviewed journal) là tạp chí xuất bản định kỳ (periodical) có các bài báo được viết bởi các chuyên gia trong một lĩnh vực nghiên cứu cụ thể. Các bài báo trong tạp chí khoa học thường phức tạp và có cấu trúc chặt chẽ hơn nhiều so với các bài báo trong các tạp chí thông thường (general magazine). Độc giả của các tạp chí khoa học thường cũng là các chuyên gia, các học giả hoặc sinh viên trong lĩnh vực liên quan (VVC Libaray, n.d) [1;9].

Tạp chí khoa học là công cụ, phương tiện trong đào tạo, nghiên cứu khoa học, chuyển giao công nghệ, kênh thông tin quan trọng của một cơ sở giáo dục đại học. Từ đó, xã hội, giới khoa học có thể nhận biết, “định dạng”, đánh giá năng lực, uy tín, thương hiệu, sự kết nối của cơ sở giáo dục đại học với các cá nhân, các tổ chức trong nước và quốc tế. Theo các bảng xếp hạng đại học trên thế giới, số lượng và chất lượng các công bố quốc tế của giảng viên và uy tín của tạp chí khoa học cũng là tiêu chí quan trọng để xếp hạng hàng năm các trường đại học.

Trên thế giới hiện nay tạp chí khoa học thuộc khối văn hóa nghệ thuật nằm trong kho dữ liệu, trong hệ thống Scopus,... chưa nhiều. Chủ yếu là các tạp chí về nhân học và nhân văn. Trong danh mục tạp chí được tính điểm của Hội đồng chức danh giáo sư nhà nước, số lượng tạp chí khoa học văn hóa nghệ thuật được tính điểm tổng số là 54 trong đó nhóm tạp chí áp dụng chung cho ngành là 31, áp dụng riêng là 23 [2]. Số tạp chí áp dụng riêng được tính điểm từ 0 đến 0,75 chỉ có 06 tạp chí (Tạp chí: Văn hóa học, Văn hóa nghệ thuật, Nghiên cứu âm nhạc, Nghiên cứu Mỹ thuật, Nghiên cứu văn hóa, Di sản văn hóa). Còn lại các tạp chí khoa học khác chủ yếu được tính từ 0 đến 0,5 điểm. Như vậy, so sánh tương quan với các khối ngành khoa học khác thì con số này còn khá khiêm tốn. Bên cạnh đó, số liệu về thông tin trích dẫn của các tạp chí ngành văn hóa nghệ thuật cũng không cao.

Các tạp chí khoa học thuộc ngành văn hóa nghệ thuật chưa nhiều và tính hội nhập quốc tế không cao nguyên nhân chính là do đặc thù của ngành. Trước khi các nghệ sĩ trở thành nhà khoa học thì họ là những người làm thực hành nhiều năm; công việc sáng tác và biểu diễn đòi hỏi sự sáng tạo không giới hạn, không nằm trong các khuôn khổ. Kết quả của quá trình sáng tạo là những tác phẩm nghệ thuật chứ không phải là những báo cáo nghiên cứu hay những con số cụ thể. Chính vì thế, khi chuyển tải thành ngôn ngữ khoa học, thành các bài nghiên cứu họ gặp khó khăn nhất định. Nhiều bài nghiên cứu được minh chứng bằng hình ảnh, đoạn nhạc, ... chứ không phải bằng các số liệu đã phân tích hay biểu đồ, ... Chính vì vậy, các tạp chí khoa học về văn hóa nghệ thuật người đọc sẽ thấy nhiều hình ảnh hơn, nhiều hình thức trình bày khác nhau vì sự khác nhau giữa các chuyên ngành như âm nhạc, hội họa, khảo cổ, di sản văn hóa, ... Hay văn phong khoa học, phân tích, tư duy biện luận trong các bài báo khoa học chưa chặt chẽ và lô gíc.

Những năm gần đây, một số tạp chí được coi như chủ chốt của ngành trong nỗ lực phát triển và khẳng định vị thế, trong đó có Tạp chí Giáo dục nghệ thuật của Trường Đại học Sư phạm Nghệ thuật Trung ương (NUAE). Tính đến nay tạp chí đã ra đời được 13 năm,

xuất bản được 38 số với tổng số lượng bài đăng gần 1400 bài của các nhà nghiên cứu về văn hóa, về nghệ thuật, các họa sĩ, nhạc sĩ, ca sĩ, giảng viên khối các trường văn hóa nghệ thuật trên toàn quốc. Tôn chỉ, mục đích của tạp chí là: Tăng cường tuyên truyền, phổ biến đường lối, chủ trương của Đảng, chính sách, pháp luật của Nhà nước về giáo dục, đào tạo trong lĩnh vực văn hóa nghệ thuật và đổi mới sáng tạo trong sự nghiệp xây dựng và phát triển đất nước; Cập nhật, cung cấp các thông tin về giáo dục và đào tạo và những lĩnh vực khác trong nước, quốc tế đối với bạn đọc; Trao đổi, tiếp nhận thông tin giữa Tạp chí Giáo dục Nghệ thuật với đông đảo độc giả trong và ngoài nước cũng như các nhà quản lý, nhà khoa học, doanh nghiệp; góp phần nâng cao chất lượng xử lý tin/bài, thông qua việc tạo lập một kho tư liệu dùng chung được tổ chức phân cấp theo từng chủ đề, từng chuyên mục thông tin;

Giao diện Tạp chí Giáo dục Nghệ thuật mang đậm bản sắc, phong cách của một tạp chí chuyên ngành về Văn hóa và Giáo dục Nghệ thuật. Hình thức thẩm mỹ, sắp đặt mạch lạc, khoa học và hiện đại; màu sắc thanh nhã, rõ ràng; hình ảnh và thiết kế đồ họa mang tính hiện đại, rõ nét, cân đối và gắn liền với chủ đề nội dung, thân thiện với mọi đối tượng bạn đọc.

Hiện nay tạp chí đang xây dựng đề án Tạp chí Giáo dục Nghệ thuật điện tử (xuất bản trực tuyến) để hội nhập quốc tế và tạo ra diễn đàn học thuật tin cậy để các nhà khoa học về văn hóa và giáo dục nghệ thuật trên toàn quốc trao đổi những vấn đề lý luận và thực tiễn trong nhiều lĩnh vực như: văn hoá nghệ thuật, giáo dục nghệ thuật, văn học... của Việt Nam cũng như của các nền giáo dục nghệ thuật trên thế giới.

Tuy nhiên, con số các tạp chí khoa học văn hóa nghệ thuật đã và đang nỗ lực phát triển để hội nhập với khoa học quốc tế không nhiều, thậm chí là quá ít ỏi. Nhiều tạp chí vẫn “bảo thủ”, những biểu hiện nỗ lực để vươn tầm nội dung, hình thức khoa học còn chậm chạp. Có thể thấy, số ít các tạp chí khoa học văn hóa nghệ thuật xây dựng quy định phản biện riêng của tạp chí và tuân thủ quy chế phản biện chuyên gia - một quy chế luôn được các tạp chí khoa học quốc tế khuyến khích vẫn chưa được áp dụng nhiều.

Bên cạnh đó, nội dung đăng tải trên một số tạp chí khoa học thực sự chưa bám sát vào các vấn đề lý luận - thực tiễn đang thu hút sự quan tâm của các nhà khoa học cũng như đời sống xã hội; chưa tạo được độ sắc nét về nội dung, dẫn đến nhiều tạp chí có điểm từ 0-0,5. Cách trình bày cũng như danh mục tài liệu tham khảo còn chưa thống nhất và chưa cập nhật. Nhiều tài liệu các tác giả tham khảo quá cũ, lỗi thời không cập nhật được sự phát triển của khoa học chuyên ngành.

Không chỉ có vậy, số tạp chí có Hội đồng Biên tập hoạt động thực chất, đóng góp nhiều cho việc nâng cao chất lượng các tạp chí chuyên ngành chưa cao. Các phản biện thường không chấp nhận đăng các bài viết “gai góc” hoặc né tránh các vấn đề “nhạy cảm”. Việc trích dẫn trong các bài báo khoa học nhiều khi còn mang tính hình thức. Công tác xuất bản lệ thuộc nhiều vào phát hành báo chí Trung ương hoặc biểu tặng, cho không, mà chưa có chiến lược bài bản, chuyên nghiệp, góp phần đưa tạp chí đến với cộng đồng khoa học ở Việt Nam và trên thế giới. Bên cạnh một số ít tạp chí khoa học đã triển khai quy trình xuất bản trực tuyến, tạo sự tương tác nhất định với công chúng, với bạn đọc khoa học ở Việt Nam và trên thế giới, nhiều tạp chí chỉ dừng lại ở phiên bản điện tử của tạp chí in với các bài viết trong số đưa lên dưới dạng bài viết hoặc định dạng PDF. Các tạp chí này hoàn toàn chưa tận dụng được sự tương tác qua lại giữa công chúng và tòa soạn, công chúng - tác giả trên môi trường Internet.

2. Đề xuất một số biện pháp

Trên đây là những vấn đề chung còn tồn tại đối với tạp chí ngành văn hóa nghệ thuật. Trên cơ sở đó tác giả mạnh dạn đề xuất một số các giải pháp nhằm nâng cao chất lượng các tạp chí của ngành và hội nhập quốc tế như sau:

Các tạp chí nên xây dựng kế hoạch đạt bộ tiêu chuẩn VCI (Vietnam Citation Index) của Hội đồng Chức danh Giáo sư Nhà nước. Đây là cơ sở để tạp chí nào đạt tiêu chuẩn này cũng sẽ đủ sức để hội nhập quốc tế và tiến tới hệ thống tiêu chuẩn quốc tế cao hơn.

Ban biên tập cần cần nỗ lực nâng cao chất lượng nội dung khoa học trong mỗi bài viết. Về mặt khoa học, đáp ứng yêu cầu chuẩn mực kết cấu; về mặt nội dung đáp ứng được các yêu cầu của chuyên ngành và gắn với thực tiễn, có phương pháp nghiên cứu phù hợp, số liệu đáng tin cậy; về mặt hình thức cần theo quy chuẩn bài báo khoa học, trích dẫn, tài liệu tham khảo. Các tạp chí văn hóa nghệ thuật cần quan tâm mở rộng cộng tác viên qua nhiều kênh khác nhau. Trong đó, đặc biệt chú ý việc tổ chức hoặc phối hợp tổ chức các hoạt động tọa đàm, hội thảo khoa học ở tầm quốc gia, quốc tế... thu hút các chuyên gia, nhà nghiên cứu. Đây là cơ hội để quảng bá các tạp chí, góp phần nâng cao uy tín, đồng thời cũng là dịp để mở rộng cộng tác viên trong và ngoài nước.

Bên cạnh đó, xây dựng, hình thành các quy chế, quy định liên quan đến công tác biên tập, phản biện bài viết chặt chẽ; Huy động sự tham gia của các nhà khoa học, các chuyên gia về lĩnh vực, ngành tham gia phản biện, góp phần bảo đảm sự khoa học, chuẩn mực cũng như liên chính học thuật trong nghiên cứu, tạo cơ sở quan trọng cho việc nâng cao chất lượng tạp chí khoa học.

Đối với các tạp chí khoa học của ngành được xác định là tạp chí trọng điểm của các Viện Nghiên cứu, Trường Đại học, cần tập trung xây dựng, phát triển tạp chí bằng tiếng Anh cho các số có nội dung chuyên ngành, liên ngành, từng bước tiến tới xuất bản tạp chí trực tuyến. Thu hút các nhà nghiên cứu, chuyên gia nước ngoài tham gia Hội đồng Biên tập, hoặc cộng tác, phản biện. Các tạp chí cần chủ động xây dựng các mối liên hệ, phối hợp với các nhà xuất bản danh tiếng của nước ngoài để tạp chí có thể được tích hợp dữ liệu vào các nhà xuất bản lớn, góp phần tăng lượng chỉ số trích dẫn.

Một trong những hạn chế lớn nhất đối với các nghiên cứu của ngành văn hóa nghệ thuật là lựa chọn Phương pháp nghiên cứu, kể cả thiết bị, còn hạn chế và lạc hậu. Tại sao các công trình nghiên cứu do nội lực có chất lượng thấp (hiểu theo nghĩa chỉ số trích dẫn thấp) hơn các công trình nghiên cứu do hợp tác? Những công trình nghiên cứu có chỉ số trích dẫn thấp thường do một trong (hay tổng hợp) hai yếu tố: thiếu cái mới trong ý tưởng, phương pháp nghiên cứu hạn chế, và thiếu kỹ năng trong hoạt động khoa học [3]. Vì vậy, các cơ sở nghiên cứu, các trường đại học cần đầu tư về cơ sở vật chất, trang thiết bị nghiên cứu hiện đại, các phần mềm nghiên cứu, xử lý số liệu cho các nhà nghiên cứu sử dụng. Đây cũng chính là nguồn động lực, khuyến khích các nhà khoa học phát huy tốt nhất tính sáng tạo và nội lực nghiên cứu.

Đổi mới công tác quản lý và công tác phát hành tạp chí. Đa số các cơ sở hiện nay cán bộ làm công tác quản lý tạp chí khoa học là kiêm nhiệm. Chính vì vậy, họ không thể tập trung toàn bộ cho chất lượng và sự phát triển của tạp chí. Hơn nữa, cũng cần chú ý đến chính sách về tài chính cho ban biên tập, những người quản lý trực tiếp các tạp chí khoa học. Có như vậy mới tạo sự gắn kết bền lâu với các tạp chí và họ mới yên tâm cống hiến cho khoa học.

Lời kết tôi muốn khẳng định lại một điều rằng: Nghiên cứu khoa học đối với ngành văn hóa nghệ thuật còn rất nhiều khó khăn nhưng với những thế mạnh của ngành, sự quan tâm đúng mức và chính sách về khoa học công nghệ phù hợp nhất định các tạp chí khoa học ngành văn hóa nghệ thuật sẽ ngày càng phát triển và có chất lượng tốt để hội nhập quốc tế.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Nghiên cứu và công bố khoa học của Nguyễn Hữu Cường:

https://drive.google.com/file/d/1c_6p6EoFRfdWx7sKCSsTrbPK8ih4PgWd/view

2. Quyết định số 26/QĐ-HĐGSNN ngày 08/11/2021 của Hội đồng Giáo sư Nhà nước.